

Köy Seyirlik Oyunlarında İnsan, Doğa ve Topluluk İlişkisi

Yazar

Ezgi Metin Basat

Kapak Fotoğrafi

Prof. Dr. M. Muhtar Kutlu Arşivi'nden

ISBN: 978-605-9247-83-2

1. Baskı

Kasım, 2017 / Ankara

100 Adet

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 251

Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	5
-------------	---

GİRİŞ

KÖYDE OYUN ÇIKARMAK.....	9
--------------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖY MEYDANINDA SEYRE DALMAK: SEYİRLİK OYUNLAR VE İNSAN

Köyün Oyun Hâli.....	25
Sınırların Zorlandığı Bedensel Dönüşüm.....	54

3

İKİNCİ BÖLÜM

DOĞA ZAMANINA KÖY KURMAK: SEYİRLİK OYUNLAR VE ÇEVRE

Oyunun Zamanı ve Doğanın Takvimi.....	85
Oyun Alanına Dönüşen Köy.....	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEREKETLİ SOFRALAR KURMAK: KÖY SEYİRLİK OYUNLARININ SOSYAL BOYUTLARI

Oyun, Müzik ve Köyde Dans.....	139
Oyun Yemeğinde Toplanmak.....	165

SONUÇ

BU OYUN İLE DE OYNANMALIDIR.....	185
----------------------------------	-----

KAYNAKLAR.....	195
----------------	-----

ÖN SÖZ

Köy seyirlik oyunları, halk takviminin işaret ettiği önemli günlerde, bayramlarda ve düğünlerde oynanan oyunlardır. Köylülerin “oyun çıkarma” olarak ifade ettiği bu oyunlar, insan, doğa ve toplum ilişkisini yansıtan önemli unsurlar taşırlar. Halk takviminin gösterime dayalı biçimi olarak değerlendirilebilecek bu oyunlarda kırsal yaşamın izlerini sürmek ve kültürel pratiklerin süreçlerini takip etmek mümkündür. Oyunlar incelendiğinde bolluk ve bereket ile ilgili uygulamalar, geleneksel meslekler, üretim biçimleri, felaketlerden korunma yöntemleri gibi birçok kültürel unsura ulaşılabilir. Sözü edilen özellikleriyle köy seyirlik oyunları, halk bilimi alanı için zengin bir bellek oluşturur. Ritüel ile olan sıkı bağından hareketle, oyunlar üzerinden Orta Asya ve Anadolu kültürünün izleri sürülebilir ve arkaik bilgilere ulaşılabilir. Bunun yanı sıra köy seyirlik oyunları düğünleri ve bayramları köyün ortak alanına taşırlar. Düğün günü ya da bir gün öncesinden oynanan oyunlar, damat ve gelin evi arasındaki tüm alanı kaplar. Bunun yanı sıra bayramlarda oyunların evlerin önünde oynanması ve toplanan kurban etinin kurban kesemeyenlere dağıtılması da oyunların, topluluk içindeki işlevini ortaya koyar.

Köy seyirlik oyunları, doğaçlama olarak oynanan oyunlardır. Ancak oyunların kuralları ve aşamaları belirli bir sıraya göre ilerler. Bu oyunların ne zaman oynanacakları, hangi tiplerin oyunda yer alacakları belirlidir. Köy insanı, yalnızca eğlence amacıyla oynayacağı oyunlarla takvim-

sel duraklarda oynanan oyunları ayırmıştır. Günümüzde ritüel özellikleri ağır basan oyunlar eğlence amacıyla da oynanabilmektedir ancak yine de oyunlar arasındaki fark oldukça açıktır. Köy seyirlik oyunları, köyün tamamını oyun alanına; köylüleri de oyuncuya dönüştürür. Seyircilerin oyunu izleyebilmek için oyuncu ekibin arkasından ilerlemeleri, damlara ya da yüksek yerlerle çıkmaları, zaman zaman oyuna müdahale etmeleri, oyuncuların yüzlerini boyamaları ve sembolik kostümler kullanmaları oyunları, halk biliminin yanı sıra tiyatro disiplini için de önemli bir arşive dönüştürür. Köy seyirlik oyunları, dünya tiyatro çalışmalarında bir süredir tartışılan seyirci-oyuncu, seyir yeri-sahne ilişkisine yönelik tartışmaları geliştirebilecek ve yeni üretimler sağlayabilecek tekniklere sahiptir. Ancak köy seyirlik oyunlarının, Türk tiyatrosunun kendi dilini ve kuramlarını geliştirebilmesinde özgün bir kaynak oluşturabileceği fikri öncelikli ve gereklidir. Oyunların gerek kültürel pratikleri taşıyan bir bellek oluşları gerek sahneleme biçimleri Türk halk tiyatrosu için zengin bir arşiv ve deneysel çalışma alanı oluşturmaktadır. Bu nedenle oyunların yaşam alanlarına yakından bakmak, oynanma nedenleri, birey ve toplumla kurdukları ilişkileri incelemek, oyunların yenilenmesine ve de sanatsal bir ürüne dönüşmelerine katkı sağlayacaktır. Bu fikirden hareketle çalışmada köy seyirlik oyunları insanın kişisel alanları, doğayla kurduğu ilişki ve toplumla bütünleştiği sosyal alanlar olarak üç temel fikir üzerinden incelenmiştir

Yukarıda sözü edilen fikirlerin kitaba dönüşüm sürecinde teşekkür borçlu olduğum birçok isim var. Ancak burada ilk olarak Prof. Dr. Nurhan Karadağ'ı saygıyla anmak isterim. Prof. Dr. Nurhan Karadağ'ın rehberliği ile devam etmesi umuduyla başlayan bu çalışma ne yazık kendisi olmadan tamamlandı. Bu nedenle kitabın bir yanı her zaman eksik

ve buruk kalacaktır. Ancak Karadağ'ın çalışmaları ve arşivi çalışmanın baş ucu kitaplığında yer almıştır.

Akademik çalışmanın ilk basamağı olan yüksek lisans döneminden itibaren, Türk tiyatrosu üzerine uzmanlaşmam için cesaretlendiren ve rehberliğini esirgemeyen hocam Prof. Dr. M. Öcal Oğuz'a teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans ve doktora tez danışmanım Prof. Dr. Nebi Özdemir'e, desteğini esirgemediği ve fikirlerini paylaştığı için teşekkür ederim. Köy seyirlik oyunları üzerine çalışma fikrimi destekleyen, çalışmanın tüm süreçlerini takip eden, eleştirileriyle kitabın içeriğini zenginleştiren ve de kitabın kapağı için paylaştığı çok değerli fotoğraf için hocam Prof. Dr. M. Muhtar Kutlu'ya teşekkürü bir borç bilirim.

2006 ve 2010 yıllarında yaptıkları derlemelerle köy seyirlik oyun arşivine katkı veren Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi programı lisans öğrencilerine ve bu arşive ulaşmamı sağlayan Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi yönetimine ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Çalışma boyunca manevi desteğiyle güç veren ve eleştirileriyle bakış açımı değiştiren Doç. Dr. Tuba Işınso İsen Durmuş'a teşekkür ederim. Çalışmanın tüm süreçlerinde akademik birikimi ve desteğiyle yanımda olan Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel'e teşekkür ederim. Yapıcı eleştirileri için Yrd. Doç. Dr. Tuğçe Erdal'a ve çalışmada kullanılan İngilizce kaynakların çevirisini kontrol eden Gizem Gürer'e teşekkür ederim. Kitap alıntılarının bilgisayar ortamına aktarım sürecinde yardımcı olan Tuna Yıldız'a teşekkür ederim. Akademik alıntılarının düzenlenmesinde ve künyelerinin kontrol edilmesinde yardımcı olan Erdal Ozan Metin'e ve metnin yazım ve noktalama kontrollerini yapan

Saadet Çetin'e teşekkür ederim. Son olarak rahat bir çalışma ortamı sağlayan ve desteklerini esirgemeyen Metin ve Basat ailelerime ve de çalışmanın tüm yükünü çeken, farklı bir akademik alandan olmamıza rağmen çalışmayı ilgiyle takip eden eşim Çağdaş Basat'a destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Ezgi Metin Basat
Ankara, 2017